

oudheidkundige Vereniging
oud Vorden

te Vorden

Vordense Kronyck

29^e jaargang, no. 2, december 2011

VAN ONZE VEURZITTER

Beste mensen,

't Jaor 2011 schöt al weer een heel ende op en as ielle dit least dan he'w umsgeveer Kerstmis. Hoppelijk he'j dan nog tied veur disse Kronyck, d'r steet weer heel wat laezensweerdigs in.

De redactie von dat 't stuksken op de binnekante, de colofon, wel 's een niejen tekst moch hebben, dus dat hebt ze an-epast.

't Eerste artikel is van mevr. Teubner-Sauter van De Decanije. Zee hef uut-ezoch hoe 't met de veurvaderen van de börgemeisters Gallée steet. 't Sluut goed an bie wat ze daor eerder samen met mevr. Brink oaver hebt eschreven in 't boek "De Decanije te Vorden".

Ben Wagenvoort levert ons 't vervolg op zien artikel "Over drostendiensten en een verwoest grafmonument". Ie least 't noe as 'n spannend verhaal, maor a'j oe indenk hoe 't toen was dan leave wie noe deurgaons toch in een politiek wat röstiger tied.

Wim Jansen, één van de redactieleden, hef iets veur ons eleazen en dan kump e ok nog met een heel interessante tekening van 't olde Vorden. Töt slot in 't dialect een mooi stuksken Hackfortse en Deldense geschiedenis, op-etekend deur J. Reerink en D. van Veldhuizen aover de coöperatieve dorsvereniging "Hackfort".

An 't ende nog een artikel aover de geschiedenis van De Decanije. Disse keer uut 't tidschrift Spoor- en Tramwegen van 7 april 1949, beschreven deur de secretaris van de "Herstellingsoord-Vereeniging 1835-1905 voor Spoorwegpersoneel en aanverwante bedrijven".

Van tied töt tied kriege wi'j reacties van onze leazers en disse keer loate wi'j oelle metleazen.

Inmiddels hef iedereen den zich hef in eschreven veur de Kadastrale Atlas 1832 van Vorden de Atlas in huus. Nao een langen tied van veurbereiding is 't d'r dan toch van ekommen, dank zij een groot antal sponsors. Bedankt.

't Bestuur hef nao een paar jaor van röste beslotten um weer een veurjaorsexkursie te organiseren. Op zaoterdag 12 mei 2012 hoppe wie aover de grenze naar Xanten te gaon. In 1988 is Oud Vorden d'r al 's een keer ewes, maor in de tussentied is ok daor een heleboel veranderd. In Xanten is nog heel völle oaoover ebleven uut de tied van de Romeinen, deels in een oaverdekt museum, deels in de open lucht.

A'j niejsgierig bunt dan kö'j 't alvas bekieken op <http://www.apx.lvr.de/nederlands/Veur> 't nieje jaor wens ik oelle namens 't bestuur goeie kerstdagen en völle heil en zegen in 't nieje jaor. Wi'j hopt oelle te treffen bi'j de niejaorsvesite.

Goed gaon,

Wim Ruiterkamp

DE VOORVADEREN VAN DE DRIE BURGEMEESTERS GALLÉE

M. TEUBNER-SAUTER

De meeste Vordenaren weten dat er in hun dorp gedurende de gehele 19e en in het begin van de 20ste eeuw drie burgemeesters Gallée de scepter hebben gezwaaid. Weinigen weten echter dat de familie Gallée daarvoor al enige eeuwen lang een spilfunctie in Vorden vervulde.

De betovergrootvader, de overgrootvader, de grootvader en de vader van de eerste burgemeester waren allen de *custos et magister*, de koster-schoolmeester van het dorp.

De combinatie van beide functies mag in onze tijd vreemd lijken, maar kwam vanaf de Middeleeuwen tot aan het einde van de 18e eeuw veel voor. Hoewel men beide functies belangrijk vond, was het inkomen uiterst mager; er viel met een gezin niet van te leven.

De functie van koster was verreweg de belangrijkste. Zijn taak was veelomvattend. In zekere zin bepaalde hij mede het leefritme van de dorpsgemeenschap. Nog voor de Reformatie was het zelfs een geestelijk ambt. Maar ook in de eerste eeuw na de Reformatie speelde de koster nog een centrale rol in de gemeente.

In de archieven van de Nederlands Hervormde Kerk zijn een groot aantal zeer uitvoerige, tot in de kleinste details beschreven taakomschrijvingen voor kosters te vinden. De taakomschrijving van Vorden omvat liefst 8 foliokantjes. Opvallend is dat aan het schoolmeesterschap maar enkele regels zijn besteed.

Om enkele taken te noemen:

- Op zondag moet hij acht maal de klokken luiden en vijf maal de psalmen zingen.
- Dagelijks moet hij driemaal luiden.
- Hij moet de klok slaan als er brand is of als de *wolf gejaagd* moet worden.
- Hij moet de doden *overluiden* bij overlijden en bij de begrafenis. De armen voor niet.
- Als kinderen gedoopt worden, moet hij voor het water zorgen. Hij moet de gedoopte kinderen ook aantekenen. De armen voor niet.
- Hij moet de arme kinderen in de school voor niet leren.
- Hij moet de klokken smeren en er op passen dat er niets aan ontbreekt.
- Hij moet de *placaten* die uit Den Haag en van het Hof van Gelder en van Zutphen komen *voor niet aenslaen ende de nagelen daarto kopen*.

Naast nog vele andere werkzaamheden had de Vordense koster ook nog de taak om op zondag na de dienst het plaatselijk nieuws om te roepen, aldus was hij een nieuwslezer *avant la lettre*. Daartoe stond hij aan de zuidzijde van de kerk op de grote steen die daar nog steeds te bewonderen is (fig. 1).

fig. 1. Steen waarop de 'nieuwslezer' stond om aankondigingen te doen. (foto J. Brink-Holthuijsen)

Het schoolmeesterschap was geen gemakkelijke opgave. De omstandigheden waaronder de lessen moesten worden gegeven, waren bepaald niet rooskleurig. Er bestond geen beroepsopleiding en de meeste schoolmeesters leerden het vak door hun vader een aantal jaren te assisteren. Op deze wijze is het ook in Vorden gegaan. Ruim een eeuw, vier geslachten achtereenvolgend, heette de schoolmeester in Vorden Gallée.

Al was er geen opleiding, aan een kandidaat-schoolmeester werden wel bepaalde eisen gesteld. Allereerst moest hij meerderjarig zijn. Hij moest kunnen zingen, lezen en schrijven. Aanbevelenswaardig was het als hij ook nog kon

rekenen. Het belangrijkste was echter dat de kandidaat zuiver in de leer was. Hij moest dan ook examens doen voor de classis (regionaal kerkbestuur). Zijn traktement bedroeg fl. 50,- per jaar. Daarnaast ontving de schoolmeester van enkele grote hofsteden een verplichte bijdrage, die in onze streken voornamelijk bestond uit rogge, eieren, haver en hout. Met toestemming van de Heren van Vorden en van Hackfort mocht de koster-schoolmeester in de kosterij wonen. De onkosten daarvan werden betaald uit de opbrengsten van de *vicarie* de Decanije.

Ook werd er schoolgeld betaald, een stuiver per week voor leeslessen. Zingen en lezen waren de belangrijkste vakken. Men moest immers de bijbel kunnen lezen en psalmen kunnen zingen. Wilden ouders dat hun kinderen leerden schrijven, dan kostte dat 2 cent extra en voor rekenen betaalde een leerling nog 1 cent. Daar er geen leerplicht bestond, waren deze laatste inkomsten sterk wisselend. Wanneer er veel werk op de boerderij was, werden de kinderen thuis gehouden (fig. 2).

Jan Gallée was geboren in Grave. Hij kwam rond 1680 naar Vorden. Vóór hem was er al een schoolmeester geweest die ongeveer 35 jaar als zodanig gefunctioneerd

den 6 Janu. 1703

De verzoeker ordonnantie
smart den supple ge
achondet ~~af~~ amsand
meen met princ
Augustij 1702

Aen de Edele Mogende Heeren
de Gedeputeerden Luten der
Graafschap Zutphen

De hem ten Janu. linnen
Lutphen den 6 Januari 1703
ten ordonnantie van
laor So. mogende

Soele Mogende Heeren

g'd op de raad

Geet seer verëndelijck te kennen steven
Galle hoe dat hij sedert het overlijden van
sijn vader Jan Galle het welcke geschiet is
op den 19 Julij 1702. die door desselvs Doct
vaccerende Coster in schoelmeesters plaats tot
vroeden heeft waer genomen ende al soo hij
supplijant tot het bedienen van het kosters
ambt nevens den amb. kleren van dien als te
sijn ~~nevens~~ nevens gaende aef van collatie
wederom is aen gestelt so verzoekt hij seer
onder danijgh dat WEd. Mogende hem
supplijant willen gelieven te wortenen
ordonnantie op den Heer. rentmeester Jongh
nagel om te mogen genieten het tractement
daer toe staende.

Het welck doende.

Steven Galle.

fig. 2

had. Van Jan Gallée is weinig bekend. Hij woonde in het kostershuis, dat achter de kerk lag. De lessen werden in het kostershuis gegeven. Kinderen van alle leeftijden zaten bij elkaar in één lokaaltje. De oudste leerlingen hielpen de meester met de beginnertjes.

Jan overleed op 19 juli 1702 en werd opgevolgd door zijn zoon Steven, die dan 32 jaar oud is. Op 2 januari 1703 ontvangt hij zowel van baron van Westerholt van Hackfort, als van Vrouwe S.A. de Renesse weduwe Ripperda van Vorden de toestemming om, mits hij de aanstelling als koster-schoolmeester krijgt, in de kosterij te wonen. Steven reageert op 6 januari 1703 met een sollicitatiebrief aan de Gedeputeerden van de Graafschap in Zutphen (fig. 2). En dan zien wij dat ook toen al de ambtelijke molens langzaam draaiden. Ondanks het feit dat Steven

also door het afschrijven van Johan Gallée cisteren het
 vaders de cisteren ^{aan} ~~aan~~ mer zijn hre beboen et, comen
 te vaceren waer van de Galléebert te vergeen
 staet hij het geis te worden solist dat in dessette
 plaetse mitte desin Mederamen want aangeselt
 skien Gallée en dat op sulcke emolumenten
 en prebieten als van alte der hre staende en
 gebaren de zijn vanden Pen 2 jnnhard 1703

St. de Ruyff
 mede Ruyff van vanden

fig. 3

direct een toestemming tot vervanging van zijn vader had gekregen, ontving hij zijn aanstelling pas op 23 april 1704 (fig. 3).

Steven was een harde werker. Naast zijn dubbele functie werd hij al snel kerkmeeester, wat inhield dat hij de financiën van de gemeente beheerde. Verder had hij op zich genomen om voor de dorpsgenoten die de schrijfkunst niet bezaten, brieven te schrijven.

Steven is waarschijnlijk in 1735 overleden. Hij werd opgevolgd door zijn in 1706 geboren zoon Johannes. Johannes ontwikkelde naast zijn werk als koster en schoolmeester vele activiteiten. Evenals zijn vader schreef hij de officiële brieven voor zijn dorpsgenoten, maar hij formaliseerde deze functie. Hij ondertekende de brieven met een sierlijke handtekening met daaronder de toevoeging schriba, waarschijnlijk een verbastering van het Latijnse scriba (secretaris). Mede dank zijn bijzonder mooie handschrift werd hem al snel opgedragen de akten voor huwelijkse voorwaarden te schrijven. Deze taak vervulde hij met veel krullen en versieringen. Werkelijk prachtige stukjes schrijfkunst.

In de loop van jaren kreeg Johannes nog een belangrijker functie. Hij had kennelijk goede contacten met de Heer van Hackfort die hij assisteerde bij de administratie van zijn landgoed. In een schrijven van 26 maart 1753 benoemde de Heer van Hackfort Jan Gallée officieel tot rentmeester van zijn landgoed tijdens zijn afwezigheid. Jan was toen 47 jaar.

Het is duidelijk dat de Gallée's geleidelijk aan belangrijker functies kregen te vervullen.

Na zijn dood in 1774 werd ook hij weer opgevolgd door zijn zoon Peter Anthonie, die zijn vader al vele jaren geassisteerd had.

Van het kosterschap van Peter Anthonie is niets bekend, wel wordt hij meermalen genoemd als taxateur en markenschrijver. In deze functie werd hij zeer gewaardeerd. Evenals zijn vader werd hij de schrijver van vele akten en officiële brieven. Zijn schoolmeestertaak nam hij zeer serieus. Hij besteedde veel aandacht aan de lessen en heeft er alles aan gedaan om van de bestuurders de toestemming te krijgen om het krakkemikkige leslokaal te laten opknappen. Men was daar niet blij mee en de verschillende instanties probeerden dit karwei in de schoenen van een ander te schuiven. Peter Anthonie liet zich echter niet afschepen en in 1792 kreeg hij zijn zin. Hij was er zo trots op dat hij zijn school bij de opening met een gedicht vereerde:

Dit deftig School gestigt
Is men met dank verplicht
Aan Vordens Mark-genoten.
De jeugd hierin geleert
Die wetenschap waardeert
Zal lang heur Roem vergroten.

Hoewel zijn zoon Johan Hendrik zijn vader wel van tijd tot tijd in de school assisteerde, is hij hem niet opgevolgd als schoolmeester. Peter Anthonie stopte in 1805 met zijn werk. Hij overleed in 1813 op De Decanije, waar zijn zoon Johan Hendrik sinds 1803 woonde. Deze had het goed door erfkoop verworven. Aan de erfkoop was de voorwaarde verbonden dat hij zijn ouders gedurende hun leven zou laten wonen *in de kamer met het kamertjen daaragter*.

Johan Hendrik was in die tijd nog secretaris van de *municipaliteit* (gemeente). De vader heeft nog mogen meemaken dat zijn zoon in 1811 door Napoleon tot eerste burgemeester van Vorden werd benoemd.

Nog een laatste opmerking over bovenstaand verhaal.

Uit alle gegevens blijkt dat het traktement van de schoolmeester in 1792 nog steeds fl. 50,= per jaar was. Een vetpot is het dus nooit geweest. Het is dan ook heel begrijpelijk dat de zoon van Peter Anthonie al in de aanvangstijd van zijn burgemeesterschap voorstellen deed tot een verhoging van het traktement van de schoolmeester. (fig. 5)

Dit artikel werd deels genomen uit het boek: DE DECANIJE TE VORDEN, EEN EEUWENOUE GESCHIEDENIS door M. Teubner-Sauter en J. Brink-Holthuijsen, 2003, ISBN 109090175164 / ISBN 139789090175164.

OVER DROSTENDIENSTEN EN EEN VERWOEST GRAFMONUMENT (2)

BEN WAGENVOORT

Robert Jasper van der Capellen (1743-1814), de Gelderse voorman van de Patriotten

Robert Jasper van der Capellen tot den Marsch, de twee jaar jongere neef van Johan Derk, was de voorman van de Patriottenbeweging in Gelderland. Hij was geboren op het stamslot van de familie: De Boedelhof in Eefde. Van het stamslot rest alleen nog een bijgebouw. Tot voor een aantal jaren diende het als clubgebouw van een hockeyclub. Het is nu gerestaureerd en als woonhuis in gebruik.

Het bijgebouw van de Boedelhof te Eefde vóór de restauratie

Robert Jasper woonde op De Lathmer, in Wilp, maar zijn naam was verbonden met de Marsch, een adellijk huis dat in De Hoven bij Zutphen lag. Dat huis had hij er bij gekocht om een plaats in de Zutphense Ridderschap te krijgen, niet om er te gaan wonen. Net als zijn neef Johan Derk voelde hij zich naast regent vooral ook democraat. Hij kwam te pas en te onpas op voor de belangen van de arme plattelandsbevolking van De Graafschap. Zij wilden beiden de plattelandsbevolking een stem geven in de Staten. Dat standpunt werd niet gedeeld door de meerderheid van de regenten in Gelderland. De Van der Capellen's waren in dat opzicht revolutionairen. De plattelandsbevolking bewonderde hen, maar dat was niet zonder risico. Ik citeer hieronder een stukje uit het boek over Robert Jasper van der Capellen van de hand van Jacques Baartmans (uitg. Verloren, Hilversum, 2010).

De invloed van Robert Jasper was ook te merken in de kleinere steden en op het platteland, vooral in de Graafschap. Het ging daar onder meer om de drostendiensten die in Gelderland nog bestonden of moesten worden afgekocht. Die diensten hielden in dat bezitters van erven met kar en paard of met de schop enkele keren per jaar werkzaamheden moesten verrichten voor de landdrost of de hoofdofficier van het district. De diensten drukten zwaar op de boeren en leidden tot ontevredenheid en onrust op het platteland. Van der Capellen vroeg per brief, gedateerd op 23 april 1783, aan stadhouder Willem V om bemiddeling en maatregelen. Volgens hem had de prins de bevoegdheid om

de hoofdofficieren te laten afzien van het opleggen van de diensten. Maar een antwoord uit Den Haag bleef uit. Van der Capellen stelde toen met gelijkgezinden uit Zutphen een request op. Op de landdag van 1783 bleken 450 boeren te hebben getekend. Toch wezen de Staten het verzoek af. Van der Capellen raadde de boeren daarom aan de diensten eventueel uit 'consideratie' te doen, maar het afkopen te weigeren. Dat durfden ze echter niet, ze betaalden toch de afkoopsom. Maar door het tekenen van het request waren ze wel patriotten geworden. In 1787 bleek dat heel duidelijk toen niet minder dan 900 boeren zich onderling verbonden om elkaar te helpen.

In 1784 durfden dan een viertal boeren het betalen van de afkoopsom te weigeren. Een patriottisch protest van formaat. Het ging spannen in De Graafschap. En nog wel in de directe omgeving van de Boedelhof. Om de achterstallige afkoopsommen te innen, leidde dat uiteindelijk tot de aankondiging van executieveilingen op de erven Klein Hulze en Het Reeve, in Harfsen.

De gerechtelijke verkoping bij het Klein Hulze op 1 maart 1787

's Morgens in de vroege stonden ze daar bij elkaar op het erf van het Klein Hulze. Honderden boeren uit de directe en verre omgeving. Zelfs uit Bathmen en Holten waren ze gekomen om de verkoping te beletten. Een ongehoorde vorm van protest! De spanning moet wel haast te snijden geweest zijn. De meesten hadden stokken bij zich; sommigen hadden hun geweer of pistool meegebracht. Er werd zo nu en dan een schot in de lucht gelost.

Omstreeks 10 uur naderde de koets met de rechterlijke macht. De vijandige menigte dromde samen om het rijtuig. De *stadholder* (de rechter) en de *onderrigter* stapten uit

Het erve Klein Hulze, aan de Wagenvoortdijk te Eefde, in 2007

en vroegen aan enkele omstanders *wat er aan de hand was*. De schoenmaker Reint Cornegoor, die nogal bang was uitgevallen, zei: *Ik raad U aan direct te vertrekken, het gaat om Uw leven*. De meeste anderen vonden dat nogal overdreven en namen hem zijn woorden kwalijk. Nog tijdens de woordenwisseling die toen ontstond raakte een zware steen de koets...

De *stadholder* gelastte dadelijk de verkoping af, stapte ijlings met zijn gevolg in de koets en reed weg. Toen ze wegreden werden hun van korte afstand enkele schoten nagezonden. Dat kon het gericht zich natuurlijk niet laten welgevalen. In het uitvoerige dossier (Protocol Hof no. 2574, dossier criminele processen 1787 no. 9, rijksarchief Arnhem) staan vele feiten over het gebeurde. De hierna volgende gegevens komen uit het archief van de Stichting Familie Wagenvoort en zijn verzameld door de oprichter van deze stichting mr. dr. H. Wagenvoort.

Getuigenverhoor 5 maart 1787

De *onderrigter* van Almen verklaart o.a.: *...dat kort voor dat de koets aankwam eenen Gerrit Asselman, als knecht bij Wagenvoort (op het Wagenvoort) wonende, voor uit zijn tuig een pistool getrokken heeft en daarmee schuddende hem heeft toegevoegd: zie daar, meent gij dat ik geen geweer heb? Dat zodra de Stadholder uit de koets getreden was, deze Gerrit Asselman de hand altoos voor in het tuig aan het pistool houdende, zig continueel bij en naast denselven vervoegd en gehouden had.*

Deze knecht Gerrit heet ook wel Asselder, Koelman of Coelman. Eén der getuigen noemt hem ‘Gerrit die zijn van niet weet’ (niet wist wie zijn ouders waren). Uit het verhoor blijkt dat er nog twee mannen zijn die als hoofdverdachten van het protest worden gezien: Jan Lebbink en Jan Hulshof. Zij waren boerenknechten op de erven Stockhaar en Klein Mensink.

Verbaal verslag 9 maart 1787

Op 9 maart 1787 is een afvaardiging van de Provincie uit Arnhem te Zutphen aangekomen om te overleggen. Men meende dat 60 man infanterie en 25 man cavalerie voldoende zouden zijn om de drie verdachten in te rekenen. Opdat de verdachten geen argwaan zouden krijgen, moesten de soldaten zich na het sluiten der stadspoorten verzamelen. In het nachtelijk duister trok de stoet eerst naar Huize Groot Hulze. Van daar begaven ze zich eerst naar het Stockhaar gelegen aan de Harfsense Steeg. Daar werd de knecht gearresteerd en gekluisterd. Daarna ging het terug naar erve Het Wagenvoort, aan de Wagenvoortdijk.

Het verslag meldt: *Dit verrigt zijnde begaven wij ons naar erf Wagenvoort, hetgeen ongeveer drie kwartier verder gelegen was. Dit hujs wierde insgelijks bezet; door de Onderrigter wierd er op het venster geklopt en na een wijl wachters wierde de deur geopend. De S. Momboir (plaatsvervangend aanklager) vroeg den boer naar zijn knecht, die voor den dag kwam, en door de onderrigter Lambert Muller verzekering gedaan zijnde, dat deze dengene was, die van een pistool bij de voorgenomene executie voorzien was geweest, deed de S. Momboir hem insgelijks door de Dienaars aantasten en boeijen. Daarna trok de stoet naar Klein Mensink voor een derde arrestatie. Vervolgens ging het terug langs Zutphen naar Arnhem, waar men om 11 uur ‘s ochtends aankwam.*

Het erva Wagenvoort nu. De oude boerderij stond op de plek van de schuur rechts

Verhoor 12 maart 1787.

Gerrit Asselman, thans wonend bij Jan Wagenvoord aan de Almense molen, verklaart dat de boer van 't Wagenvoort hem permissie had gegeven naar de verkoping te gaan.

Lammert Muller verklaart dat in die dagen verschillende personen op Klein Hulze zijn geweest om met de boer te praten, *o.a. dat Hendrik Wagenvoort (wiens knecht is overgebracht) er twee malen geweest is.*

Antony Uterink zegt eind februari te Zutphen bij den herbergier Lebbing aan de Nieuwstad geweest te zijn, waar uitbetaling was voor de levering van vette varkens. Daar zou namelijk het plan ten dele op touw zijn gezet. Daar was o.a. Wagenvoort ook aanwezig.

Ook de gebroeders Wagenvoort van het Wagenvoort, Hendrik en Jan, waren opgeroepen om 's morgens half tien voor de rechter te verschijnen *bij Croon op de Markt*. Over alles ondervraagd weten zij van niets. Zij hebben *op den Brink voor den agterdeur gestaan en zijn terstond naar huis en naar hun werk gegaan.*

Verhoor 22 maart 1787.

De gevangene Jan Hulshof verklaart o.a. *dat Jan Wagenvoort ook op de verkoping is geweest, hebbende een platte schop bij zig, waarmede hij van zijn arbeid quam.*

Verhoor 24 maart 1787.

Gerrit Coelman (Asselman) verklaart nader dat zijn boer Jan Wagenvoort wel op de verkoping is geweest *dog maar een ogenblik en dat hij met denzelve daar tevoren niet over heeft gesproken en niet geweten heeft, voor soo veel hem bekend is, dat hij een geweer hadde meede genomen.*

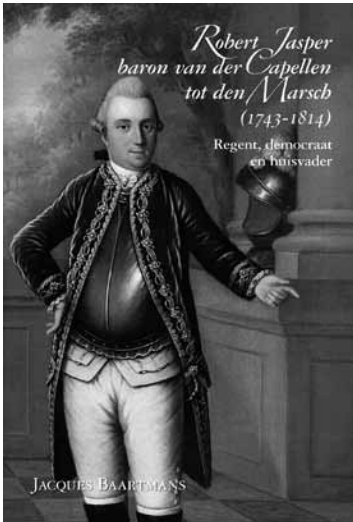
Verhoor 4 mei 1787.

Jan Eggink, bouwman op Hilverink te Vorden, verklaart ook op Kleijn Hulze te zijn geweest en na afloop *dat, toen hij weder van Hulzen is gegaan den timmerman Jan Wagenvoord (van het Timmermanshuis te Vorden, de echtgenoot van Berendina Klein Hulze met wie hij in 1785 getrouwd was) met hem is terug gegaan, dogh die niets tegen hem van die verkopinge, of dat deselve belet zoude zijn geworden, heeft verhaeld gehad.*

Sententie van het Hof 26 mei 1787.

De drie gevangenen worden gecondemneerd (veroordeeld): Gerrit Asselman, Jan Lebbink en Jan Hulshoff. Eerstgenoemde het zwaarst: *tot strenge geesseling en banissement (verbanning) al zijn leven uit de gehelen F: en gr: (het vorstendom Gelre en de graafschap Zutphen) bij poene (strafdreiging) van swaerder straf.*

Hoe het met de voorman van de patriotten verder ging

Het jaar 1787 was een jaar van hoog oplopende spanningen tussen Patriotten en Orangisten. Op 28 juni 1787, ruim een maand na de veroordeling van Gerrit Asselman en zijn kompanen, werd Wilhelmina van Pruisen, echtgenote van stadhouder Willem V, door een afdeling van de patriotten aangehouden bij Goejanverwellesluis. Zij vroeg daarop haar broer Frederik Willem II om hulp. Een Pruisisch leger viel de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden binnen. Samen met vele andere patriotten vluchtte Robert Jasper met zijn gezin naar Brussel in wat toen de Oostenrijkse Nederlanden heette. Velen vluchtten verder naar het uiterste noorden van Frankrijk (St. Omar en omgeving) waar de voertaal in die tijd nog Vlaams was. Het Hof van Gelderland veroordeelde hem als enige patriot bij verstek tot de doodstraf. Hij werd vervolgens een belangrijk behartiger van

de gevluchte patriotten bij de Franse regering. Toen in 1795 met hulp van het Franse leger de Bataafse Republiek in Nederland werd uitgeroepen, speelde hij geen rol van betekenis meer. Hij was een democraat met een sterk idealistische inslag, die niet kon instemmen met de golf van geweld die de Franse Revolutie met zich mee had gebracht. Aan het eind van zijn leven maakte hij nog net de verbanning van Napoleon naar Elba mee, na de slag bij Leipzig; en de terugkeer van het Oranjehuis daarna. Hij overleed op 7 juni 1814 te Deventer.

Geraadpleegde bronnen:

Archief Stichting Familie Wagenvoort (onderzoek mr. dr. H. Wagenvoort)
Hella S. Haasse, 1990, Schaduwbeeld of Het Geheim van Appeltern,
Jaques Baartmans, 2010, Robert Jasper baron van der Capellen tot den Marsch,
Joost Rosendaal, 2005, De Nederlandse Revolutie,

TEKENING ROEPT HERINNERINGEN OP

WIM JANSEN

De modernisering van ons bestaan verandert ons leven in een razend tempo en bij het stijgen van onze leeftijd wordt het steeds moeilijker om dat tempo bij te houden. Als ik mensen van mijn eigen leeftijd spreek - ik ben zelf een 70er - dan komt vroeg of laat altijd dit onderwerp ter sprake. Mensen van die leeftijd kunnen de snelle veranderingen in het dagelijks leven eigenlijk niet meer bijhouden. Als je bijvoorbeeld een nieuw mobieltje aangeschaft hebt, omdat het oude, waar je zo aan gehecht was, het heeft begeven en je denkt dat je de werking daarvan eindelijk onder de knie hebt, dan is er al weer een nieuwe versie van dat toestel in omloop en begint het hele circus weer opnieuw. Zo gaat het tegenwoordig met alles. Als je geen computer hebt dan tel je al niet meer mee en wordt er net gedaan alsof jij nog in de middeleeuwen leeft.

Nu heeft een PC, zo heet zo'n ding, natuurlijk ook zijn voordelen. Ja, ik moet het toegeven, zelfs heel veel voordelen. Neem nu bijvoorbeeld onze vereniging, die heeft al jaren haar eigen website, waar eigenlijk heel lang erg weinig mee gedaan werd, maar daar is het afgelopen jaar behoorlijk verandering in gekomen. Die website geeft tegenwoordig informatie over alles wat onze vereniging doet en ook wat er in de loop van haar bestaan allemaal verzameld en gekregen is.

We hebben onderhand een fotoverzameling over Vordense onderwerpen van bijna 3000 stuks opgebouwd, die je thuis op je computer allemaal op je gemak kunt bekijken. Veel van die foto's waren al in het bezit van Oud Vorden en van de firma Weevers hebben we honderden foto's gekregen die ooit al eens in Contact gestaan hadden.

Tevens hebben we veel zeer waardevolle foto's en dia's van particulieren mogen ontvangen, die na de nodige bewerkingen onzerzijds, nu op onze site te bewonderen zijn.

Tijdens deze werkzaamheden kwamen mij enkele tekeningen onder ogen die vlak na de oorlog hier in Vorden gemaakt waren en die in de "collectie Albers" op onze site te zien zijn.

Enkele tekeningen kon ik gemakkelijk herkennen, maar van één, met de titel Vorden De Hoven 1946* kon ik niet zo gauw de plaats bepalen. Na een mailtje naar Ton Albers, die mij deze tekeningen gestuurd had met de vraag waar ik in Vorden De Hoven zou moeten zoeken, kwam het retourbericht: "aan de Raadhuisstraat"; en ja, toen viel meteen het kwartje. Ik zag het ineens weer helemaal voor me: mijn lagere schooltijd en ik op weg naar de winkel van kruidenier Albers, een oom van Ton, om nieuwe klompen te halen, want van mijn rechter klomp was de kap gebarsten tijdens het voetballen. Dat je überhaupt met klompen aan kon voetballen, gelooft tegenwoordig geen mens meer, maar wij konden het prima. Alleen waren ze daar thuis niet zo blij mee, want er ging nog wel eens een keertje een kap of een ruit aan diggelen.

Ik had dan nog de mazzel dat naast ons timmerman Lubbers woonde. Die sloeg er dan zo'n ijzeren bandje met pinnetjes overheen, maar dat werd natuurlijk 's avonds bij thuiskomst wel opgemerkt en dan zwaaide er wat. Maar ja, dat was pas 's avonds.....

Het schiet me nu trouwens ineens te binnen hoe dat ging toen ik na de oorlog mijn eerste nieuwe schoenen, merk Robinson, kreeg. (dat zal wel omstreeks 1947 geweest zijn). Toen ik daar de volgende dag mee ging voetballen, zwaaide er echt wat bij thuiskomst. Door mijn vader, die toch een echte voetballiefhebber was en in het bestuur van Voetbal Vereniging.Vorden zat, werd dát toch niet goed gevonden, Vreemd vond ik dat toen.....

Maar ik dwaal af, dus terug naar de Raadhuisstraat en de bovenstaande tekening.

Het rechter pand was het boerderijtje van Bertha Gosselink en is in de jaren 70 afgebroken.

Het zandpad ging naar een complex tuinen, hoven dus. Aan het eind van dat pad stond nog een boerderij, het middelste pand op de tekening, daar woonde toen de familie Velhorst. Die boerderij staat er nog steeds en wordt nu bewoond door José van der Staak, die er een atelier heeft en Jan Willem Drijver. Deze wist ook veel over de geschiedenis van dit wat eigenaardige pand, dat de status van monument heeft, te vertellen. Het rechter gedeelte is in 1877 als boerderijtje gebouwd door J.J. Garssen. In 1900 is er een pakhuis tegenaan gebouwd. Daarin was toen een pelmolen gevestigd en tevens een gortkokerij.

Het linker pand op de tekening was een klein woonhuisje, waarin meerdere gezinnen woonden. Tegenwoordig kun je je dat bijna niet meer voor stellen.

Het huisje was eigendom van baron Van Westerholt, van kasteel Hackort en alleen hij bepaalde wie er in kwam te wonen. Aan de achterkant woonde vrouw Ten Harve. Aan de straatkant woonde de familie Vrieze. Die woonde eerst op een boerderijtje in Hackfort. Maar aangezien de heer Vrieze op de leerlooierij werkte en dus geen boer

was, moest hij ruilen en kwam Barink op het boerderijtje en moest de familie Vrieze verhuizen naar de Raadhuisstraat.

In 1947 werd bij deze familie Vrieze een dochter, Fenny, geboren. Fenny was kennelijk een baby met weinig toekomstperspectief want ze heeft de eerste dagen van haar prille leventje doorgebracht in de onderste lade van het kabinet, dat in de kamer met het raam (op de tekening achter de boom) stond. Ze zou het toch wel niet redden, werd er over haar gezegd door mensen die toen dachten dat ze het weten konden. Die mensen hebben dat toen toch niet helemaal goed ingeschat, want Fenny is normaal opgegroeid, is getrouwd met Joop van Druten, is zowel moeder als oma geworden en heeft mij al deze feiten enkele maanden geleden zelf verteld!

En ja, u kent haar natuurlijk allemaal want het is dezelfde Fenny, die vele jaren secretaris is geweest van onze vereniging Oud Vorden en die voor de vele bewezen diensten dit voorjaar is benoemd tot erelid van deze vereniging. Zo kan het gaan in het leven.

Het huisje is in 1961 afgebroken, waarna overbuurman en manufacturer Schoolderman op die plek een woonhuis heeft laten bouwen.

Het zandpad in het midden heet tegenwoordig Komvonderlaan en op de hoven uit vroeger tijden zijn in de loop der jaren meerdere comfortabele woningen verzezen.

* De tekening is van de hand van Eugene Rensburg (1872-1956), een bekende tekenaar.

DE COÖPERATIEVE DORSVERENIGING "HACKFORT"

J. REERINK EN D. VAN VELDHUIZEN.

Bijvoegsel tot de *Nederlandsche Staatscourant* van
Woensdag 23 Juli 1913, n°. 170.

N°. 3482.

Coöperatieve Vereeniging: Onderlinge Stoomdorscherij Hackfort en Omstreken, te Vorden.

Heden, den 26 Juni 1913, verschenen voor mij, Rombout Numans, notaris ter standplaats Vorden, in tegenwoordigheid der na te noemen getuigen, de heeren:

1. Derk Versteeghe, landbouwer;
2. Joannes Bernardus Notten, landbouwer en smid;
3. Jan Willem Tjoonk, landbouwer;
4. Jan Hendrik Woostenen, landbouwer,
allen wonende te Vorden,
- en 5. Derk Jan Pardijs, landbouwer, wonende te Warnsveld,

die verklaarden op te richten eene coöperatieve vereeniging, onder de benaming en met het doel als vermeld is in de hierna volgende statuten, waardoor de vereeniging zal worden beheerscht, te weten:

Naam, zetel, doel en duur.

Art. 1. De coöperatieve vereeniging: Onderlinge Stoomdorscherij Hackfort en Omstreken, is gevestigd te Vorden en heeft ten doel het aanschaffen van eene stoomdorschmaschine met bijbehoreen en het dorschen hiermede van graangewassen, voor leden en niet-leden, zoowel in de loods der vereeniging als bij de leden aan huis.

Zij is aangegaan voor den tijd van 29 jaren, aanvangende met den datum der *Nederlandsche Staatscourant*, waarin deze akte, ter voldoening aan art. 5 der wet tot regeling der coöperatieve vereenigingen wordt geplaatst.

Van het lidmaatschap.

Art. 2. Lid der vereeniging kan een ieder worden die bekwaam is tot het aangaan van overeenkomsten en een of meer aandeelen genomen heeft en een entree-geld betaald heeft, telken jare door de algemeene ledenvergadering vast te stellen.

Zij die bij de oprichting der vereeniging lid worden, worden vrijgesteld van de betaling van entree-geld.

Wie als lid wenscht toe te treden, moet zich aanmelden bij het bestuur, dat in zijne eerstvolgende vergadering over de af of niet aanneming beslist; in geval van niet aanneming heeft de afgewezenen recht van beroep op de eerstvolgende algemeene ledenvergadering.

Art. 3. Het lidmaatschap is persoonlijk; echter heeft ieder lid recht om, indien hij uit den kring Hackfort en omstreken metterwoon vertrekt, zijne aandeelen aan een ander over te dragen onder goedkeuring van het bestuur.

Het lidmaatschap houdt verder op door uittreding of door ontzetting.

In geval van overlijden van een lid, zijn zijne erfgenamen

fig. 1: Uuttreksel Staatscourant van 23-07-1913

Disse keer iets uut de olde deuze oaver de dorsvereniging Hackfort, in Vorden, den umstreeks 'n Eersten Wereldoorlog al beston. De verenigingsname was (en blif later ok) weliswaor "Dorsvereniging Hackfort", maor besloeg as werkgebied ok een groot deel van Delden.

Gebruukelijk was 't um de gewassen, zo-as rogge, haver en dergelijke op de deale met een vleegeel van 't zaod te ontdoon. Toen disse maniere van dorsen deur allerlei umstandigheden wat uut de tied begon te geraken, kwam d'r behoefte an machinaal dorsen. Een antal boeren stokken de köppe bie mekare en richtten een coöperatieve dorsvereniging op, genaamd **COÖPERATIEVE VERENIGING: ONDERLINGE STOOMDORSERIJ HACKFORT EN OMSTREKEN**, met as doel 't anschaffen van een stoom-dorsmachine met biebeheuren en 't dorsen hiermet van zaodgewassen veur leden en niet-leden. (fig. 1)

't Bestuur werd toentertied e-vormd deur:

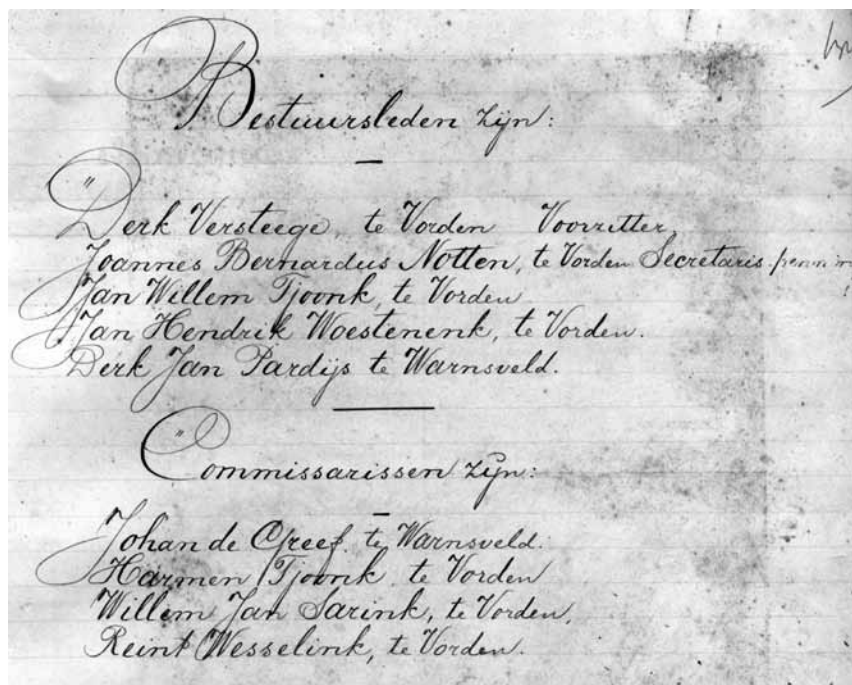

fig. 2: 't Eerste bestuur

Den Notten was behalve boer, ok smid en dat was een hendige zet. Was d'r iets kapot an de machinerieje, dan ha'j vlot iemand bie de hand veur de reperatie. 't Wark mos immers deurgaon.

fig. 3a: Kopie van een aandeel

Maor hoo kwam zo'n nije vereniging an zovölle geld? Behalve bie de banke lenen, hadden zee dat slim bedag: ieder dee lid word'n, was min of meer vriewillig verplicht een aandeel van 25 gulden an te kopen. D'r waarn d'r 88 uut-egeven (zie fig. 3a en 3b).

Uut de notulen is wieter ok eblekken dat d'r al op 24 september 1913 een vergadering beleg was um tot de bouw van een onderkommen veur de machinerieje te kommen. De plaatse op 't landgoed Hackfort, an de

Uut een van de eerste notulen van de vergadering van bestuur en commissarissen d.d. 11 juli 1913 - is eblekken dat d'r een stoomdorsmachine ekoch is tegen betaling van 2400 gulden en daornäos ok nog een strobinder van 600 gulden. Zee gingen bie de koop van de machinerieën neet over een nach ies: een en ander mos deur enkele leden in werking bezichtigt worden bie de fabriek in Etten.

fig. 3b: Kopie van een aandeel

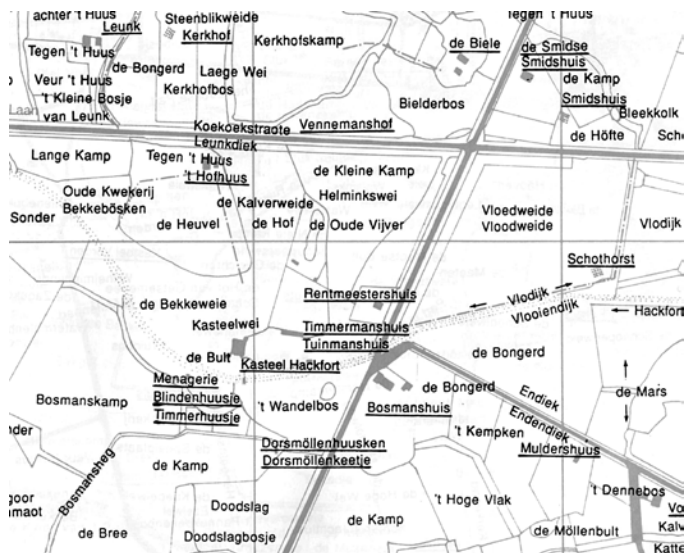

fig. 4a: Situatietekening van de omgeving van 't Dorsmöllehuuske

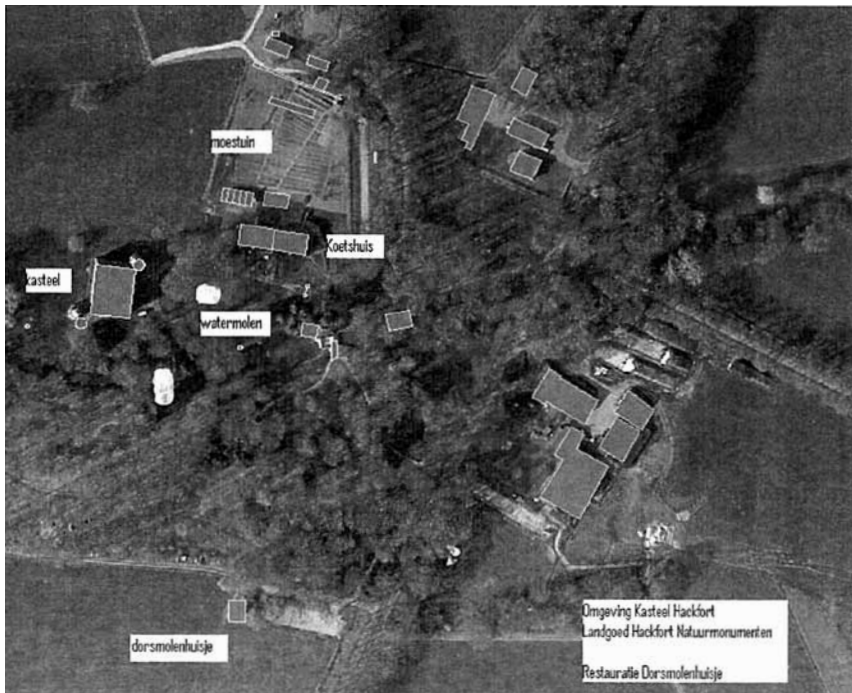

fig. 4b: Luchtfoto van de omgeving van 't Dorsmöllehuuske (resp. uut 't Veldnamenboek van Vorden en van 't internet, Google Earth).

Baokseweg was al in overleg met baron Van Westerholt vaste-esteld (fig. 4a en 4b).

Bie de eerste oprichting word'n d'r ok een paar mansleu as machinist en inlegger an-esteld (dorsmöllekeerls word'n zee e-neumd: *kom mooder, opscheten, de dorsmöllekeerls komt d'r al an*).

Van latere datum wet ik (J.R.) mien nog enkele namen te herinneren, te wetten Veenhuis en Smeenk. Nao 'n oorlog was dat Get Jansen, en Reusink die töt het ende van de vereniging dienst deed. Dat d'r een paar an-esteld waarn kwam zo: bie zeekte of andere ongesteldheden van de eerste machinist mos 't wark deurgaon; in de dorstied kon der gin dag emist word'n. Afspraak was afspraak, de buurte ston al klaor, dus 't dorsen mos deurgaon.

De secretaris regeln de diverse aanvragen van de boerenleden um te kommen dorsen. Dit regelen gebeur'n meestal op de achterkante van een sigarendeuze zonder dat d'r over logistiek of uutgebreide planningschema's epraot word'n, zo-as dat tegenwoordig neudig is, umdat 't anders neet löp zo-as 't mot (denkt zee dan...).

Wat wille der wel bie an wilt teikenen is 't volgende: in een van de eerste bestuursvergaderingen word'n der ok een zogenaamde dorsloop af-esproken: ene

veur Hackfort en ene veur Delden, waarbie af-eprokken word'n dat de mölle drie keer rond zal gaon, te wetten: twee keer in 't naojaor en één keer in 't veurjaor. Dit um te veurkommen dat de machinerieje van hot naor haar eslept mos word'n. Ok word'n der overlegd hoo of 't mos gaon bie 't dorsen in 't darp, as dat tenminste de meuite zol lonen. Hierbie word'n ok bepaald dat d'r hulp van twee mensen van de vereniging bie kwam, en wel tegen betaling van 20 cent per uur (vergadering van 30 juni 1914).

Dit is wat ons der uut de olde -gelukkig bewaarde- stukken bekend is. Wieters is d'r later nog een nieuwere versie uut disse vereniging ontstaon (fig. 5).

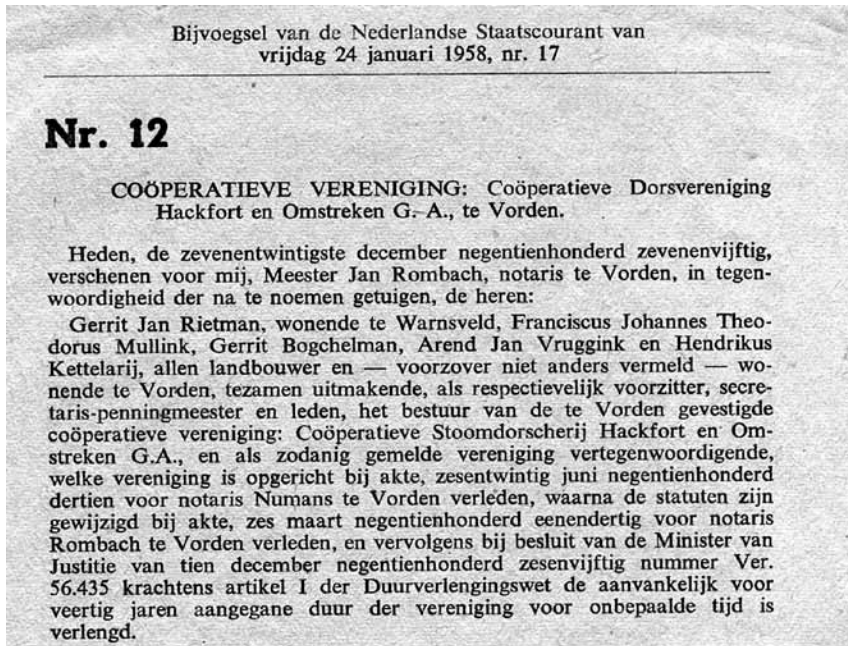

fig. 5: Uittreksel Staatscourant 24-01-1958

De vereniging boer'n aordig goed, want in 1932 (vergadering van 7 juli) word'n beslott'n (umdat d'r toen bie de leenbanke een 650 gulden over was) um per aandeel 2 gulden rente uut te keern. Wielle vraogt ons af of veur die tied de andelen dan niks weert waarn? Wat zee as bestuur d'r bie bedag hadden, was um de uur-(dors)pries veur leden op 2 gulden en veur niet-leden op 3 gulden te brengen.

Ok was der een wisseling van penningmeester/secretaris. Zo was d'r een vergadering (20-06-1941) ten huize van de aftredende penningmeester H. Reerink (den disse functie kort nao de oprichting had waar-enommen) om um en zijn echtgenote een huldeblick an te bieden; en wel in de vorm van twee leunstoelen. Die stuule mosten natuurlijk in-e-dronken word'n. As opvolger word'n zien zónne an-e-steld.

Hoo zag zo'n dorsdag der kortgezegd toen uut:

De dorsmöllekeerl den dienst had, was als vrog op pad um 't hele spul (mölle en wat der zo-al bie heur'n) zodanig in de buurte van de barg op te stellen dat der vlot deur-ewerkt kon worden. Hee mos d'r wieter ok veur zörge dat 't daags ok good blif gaon. Die keerls hadden met reg een slepperig leven.

Uut de buurte waarn ok enkele mansleu op-etrommelt um hulp te bieden (naoberschap).

Ok heel vake waarn der enkele jongeleu uut de buurte e-vraogd um te helpen met 't zogenaamde garvenschieten, wat beteiken'n: de garven vanuut de barg naor de mansleu op de mölle angeven; dat was wel een stoeverig en zweiterig werk. Ij word'n d'r beheurluk zwart van, en 't plak'n wel. Ielle könt begriepen, de busse rogge, haver en dergelijke, hadden al een besten tied liggen drögen.

Zo-as ezeg, bie de mölle word'n de garven d'r boaven-an in-estopt en in 't binnenste gebeur'n d'r van alles. 't Kwam der uut as stro, gebonden of neet, en as zaodkörne.

De vereniging as zodeunig had in de zestiger en/zeuventiger jaorn minder reg van bestaon, deurdat 't combine-maaien en -dorsen ter plaatse, op 't land gebeur'n. Begin 1971 word'n d'r dan ok beslotten um de vereniging op te heffen en de resterende gelden via de Rabobank an de leden uut te betalen.

't Hierveur umschreven dorsmöllehuusken hef de huidige eigenaresse, de Vereniging Natuurmonumenten veurbeeldig laoten restaureren deur de Firma Ruiterkamp uut Vorden en 't was ok een leerlingprojekt van de Maatschappij voor den Werkenden Stand (fig. 6).

fig. 6: 't Gerestaureerde dorsmöllehuusken

Die vereniging (NM) hef der noe ok een (weliswaar geleende) mölle in-eplaatst, zodat 't spul weer aardig compleet lik. Met 'n (olden) trekker der bie is 't dan weer zodanig dat d'r demonstraties met egeven könt worden, um te laoten zeen hoe of 't dorsen vrogger ging.

Op 't laatste Hackfort-festival was dit reeds 't geval. De daorveur gebruikte graangewassen kwammen van de eigen landerieën (fig. 7).

fig. 7: Dorsdemonstratie op 't Hackfortfestival, 11 september 2011

Naoschrift van de Redactie

J(an) Reerink, mede-schriever van dit verhaal is een zönne van de laatste penningmeester/secretaris en een kleinzönne van de eerdere penningmeester/secretaris (den die de stuule an-eboden kreeg). Hee woont op zien oldershuus "Winkel", in 't buurtschap Delden.

NOGMAALS, HET HERSTELLINGSOORD DE DECANIJE

Onze voorzitter ontving van de heer H. Vreeswijk te Gouda onderstaand artikel over het Herstellingsoord, De Decanije. Het is aardig om dit artikel te lezen naast dat in de Kronyck over dit onderwerp van november 1992, dat het deels overlapt.

HET HERSTELLINGSOORD VOOR SPOORWEGPERSONEEL TE VORDEN

Inleiding.

Op 8 Maart 1949 werd het herstellingsoord van de Herstellingsoord-Vereniging 1835-1905 voor Spoorwegpersoneel en aanverwante bedrijven heropend. De gehele Directie van de Nederlandse Spoorwegen, de Chefs van Dienst, enige Eerstaanwend-Ambtenaren en talrijke genodigden waren hierbij tegenwoordig.

Het lijkt ons goed bij deze gelegenheid nog eens te wijzen op de rijkdom, welke het spoorwegpersoneel bezit door het bestaan van deze en dergelijke inrichtingen en op de plicht van dat personeel om het voortbestaan daarvan met alle krachten te bevorderen. Bij gelegenheid van een bezoek van buitenlandse gasten is ons wel eens gebleken, dat in het buitenland dergelijke inrichtingen, welke door het personeel zelf waren gesticht en door het personeel zelf werden gefinancierd, niet bestonden. Wel zijn er inrichtingen, welke door de werkgevers zijn gesticht.

Het spoorwegpersoneel mag met recht trots zijn op zijn eigen schepping en behoudens een enkele uitzondering is het dat ook. Laat ons hopen, dat er binnenkort geen enkele spoorwegman meer is, die geen lid is van een herstellingsoord-vereniging.

Oprichting.

De pionier op het gebied van het herstellingsoordwezen voor spoorwegpersoneel is wijlen de heer C. Th. van Spankeren, in leven hoofdconductor bij de H.I.J.S.M.

Hij richtte, na een moeizame strijd, welke hij echter dapper volhield tot de overwinning was behaald, op 18 November 1906 de eerste Herstellingsoord-Vereniging voor Spoorweg-

Overzicht van "De Decanye"

personeel op. Na een jaar kon reeds worden overgegaan tot het aankopen van het landgoed de Decanye te Vorden. Weer een half jaar later was de Decanye zover, dat kon worden overgegaan tot de opening daarvan als herstellingsoord, hetgeen op 28 Mei 1908 op feestelijke wijze door de oprichter Van Spankeren geschiedde.

Aanvankelijk was er plaats voor 16 patienten, die zeer spoedig het Huis vulden en er een gezellig thuis vonden, hetgeen de resultaten van de verpleging ten goede kwam.

Terloops zij vermeld, dat van 28 Mei 1908 af Dr. C. Lulofs onafgebroken tot heden toe als geneesheer aan onze inrichtingen is verbonden.

De eerste schreden.

Toen de weifelenden onder het spoorwegpersoneel eenmaal hadden gezien, dat het bestaan van een vereniging als de onze wel degelijk mogelijk was, zonder een fiasco te worden, steeg het ledental met grote sprongen. Tengevolge daarvan kwamen er meer aanvragen om opname en bleek de Decanye te klein te zijn. Plannen werden gemaakt voor uitbreiding, maar de wereldoorlog van 1914 verijdelde de uitvoering van de plannen, alleen werden op zolder enige kamers bijgebouwd, waardoor de capaciteit tot 22 patienten werd opgevoerd.

In 1922 evenwel werd de Decanye geheel verbouwd, voorzien van centrale verwarming, koud- en warmwaterleiding en electrisch licht en dermate uitgebreid, dat er plaats was voor 45 patienten.

Inmiddels was er in 1922 een kinderkuis op het terrein van het landgoed gebouwd, dat 16 kinderen kon herbergen. Ook dit was weldra zo klein, zodat, toen de Decanye werd verbouwd, tevens besloten werd het kinderkuis te vergroten. Dit werk werd in 1926 voltooid; het kinderkuis, genaamd „Van Hasseltpaviljoen” was nu ingericht voor 40 kinderen; het was eveneens voorzien van centrale verwarming, koud- en warmwaterleiding en electrisch licht. Een overdekte speelplaats was aanwezig, een grote zandbak, een wip en allerlei prachtig speelgoed.

Groei.

Dicht bij het toegangshek van de Decanye lag een klein boerderijtje, hetgeen weinig strookte met de vereiste rust in het herstellingsoord. Al vaak was dan ook de wens opgekomen om dat pand aan te kopen. Er werd echter een veel te hoge prijs gevraagd.

De lighal achter het hoofgebouw

In het jaar 1930 evenwel slaagden wij er in dit pand voor een aannemelijke prijs aan te kopen en het terrein bij de Decanye te trekken. Hierdoor werd het uiterlijk aanzien van onze bezitting belangrijk verbeterd en kwamen wij in het bezit van een goed stuk grond, zeer geschikt voor aardappelteelt.

Door de voortdurende uitbreiding van het aantal patienten, die steeds uit de tuin

werden gevoed, hadden wij gebrek aan tuingrond. Ook het naast het nieuwverworven stuk grond gelegen stuk weiland werd van de eigenaar gehuurd en aanvankelijk gebruikt voor speelweide voor de kinderen. Aangezien het daar echter bij zonnig weer veel te warm was, werd ook dit stuk weiland omgezet en tot tuingrond gemaakt, terwijl een deel tot domein van de kippen werd bestemd. Ten behoeve van de bezoekers werd in de eerste

Het Van Hasselt Paviljoen

jaren een houten gebouw op het terrein geplaatst, waar tijdens het eet- en rustuur van de patienten door de bezoekers verblijf kon worden gehouden.

Deze zogenaamde rooksalon (de heren konden daar hun pijpje roken, hetgeen in de Decanye verboden was) werd in 1931 uitgebreid met een oppervlakte van 20 m².

In datzelfde jaar werd voor een billijke prijs een houten barak van de Spoorwegen gekocht en op het terrein opgebouwd. Deze barak werd bestemd voor isolatie van in het Kinderhuis verpleegde kinderen, die door een besmettelijke ziekte zouden worden aangetast.

Als zodanig is er dan ook wel eens - gelukkig maar weinig gebruik van gemaakt. Terloops merken wij op, dat deze barak thans gevorderd is voor woningruimte. Wij hopen, dat de bewoners spoedig een andere woning zullen krijgen, als wij zover zijn, dat het Kinderhuis weer in exploitatie komt, hetgeen over een paar maanden het geval kan zijn.

Nog een stuk grond werd in 1931 gekocht, gelegen bij de achteruitgang van de Decanye. Hierdoor werd voorkomen, dat daarop een huis zou worden gesticht, waardoor de rust van onze patienten gevaar liep gestoord te worden.

Aan een lang gekoesterde wens kon ook worden voldaan. Er werd n.l. een grote ligtent voor de dames-patienten gebouwd, open naar de zonzijde, plaats biedende voor 20 ligstoelen. Voor de heren-patienten werd eerst in 1942 een dergelijke tent gebouwd, ruimte gevende voor 12 ligstoelen.

Moelijkheden.

Een moeilijke tijd brak aan omstreeks de tweede wereldoorlog. Eerst moesten de kinderen achter de IJssel worden teruggehaald, zodat de kinderverpleging nagenoeg werd stop gezet. De eerste oorlogsdagen noodzaakten ons de patienten weg te zenden. Later echter konden wij weer normaal volwassenen verplegen. Enkele kinderen werden uitgezonden. Dit duurde tot December 1942. Plotseling kregen wij toen aanzegging, dat wij onze beide gebouwen moesten ontruimen ten behoeve van uit Den Haag geëvacueerde kinderen van de Haagse Toevlucht. Er was niets aan te doen. Wij moesten berusten en trachtten iets anders te vinden. Wij slaagden er in, het

buitenhotel de Konijnenbult te Vorden te huren, wel voor een hoger bedrag, dan wij voor huur van onze beide gebouwen ontvingen, doch wij waren geholpen en konden ongeveer 12 patiënten verplegen. Dit duurde tot September 1944, het tijdstip, waarop ook de Konijnenbult werd gevorderd. Onze patiënten moesten naar huis en wij waren tot werkloosheid gedoemd. Toen kwam de spoorwegstaking. Gelukkig hebben onze gebouwen weinig geleden door de oorlogshandelingen, maar wel zijn wij veel kwijtgeraakt door vorderingen en andere oorzaken, waarvoor wij wel enige vergoeding zullen krijgen als oorlogsschade, hoewel veel minder, dan wij gehoopt hadden.

Nieuw leven.

In Augustus 1945 kregen wij weer de beschikking over het Van Hasselt-Paviljoen, dat in allerijl werd opgeknapt en in gereedheid werd gebracht voor de verpleging van volwassenen. Begin October waren wij zo gelukkig weer een aantal patiënten te kunnen opnemen. In dit paviljoen was plaats voor 24 patiënten, zij het dan ook, dat zij op zalen van 4 tot 11 personen moesten slapen. Dit was wel niet prettig, maar velen hebben niettemin herstel gevonden en anderen toch een goede verbetering van hun gezondheidstoestand ondergaan. Eerst in Augustus 1948 kon de Haagse Toevlucht de Decanye, welke zij van December 1942 af had bewoond, ontruimen. Haar was n.l. een gebouw in Brummen toegezegd, dat evenwel grondig moest worden verbouwd voor er gelegenheid was om haar honderd kinderen te huisvesten. Onmiddellijk werd door ons begonnen om de Decanye te restaureren en te meubileren, opdat wij onze volwassen patiënten weer daarin zouden kunnen ontvangen en verplegen. Dit grote werk is nu volbracht en zoals gezegd, werd de Decanye op 8 Maart 1949 heropend.

Financiën.

De uitvoering van de werken in de jaren 1922-1926 werd o.a. mogelijk gemaakt door het stichten van een Bouwfonds, waartoe werd overgegaan op voorstel van Van Spankeren. Voor dit Fonds werd veel propaganda gemaakt, er werden feestavonden gegeven, waarvan de opbrengst in het Bouwfonds werd gestort, er werden enige grote loterijen gehouden, doch dit alles bracht niet genoeg op om alle kosten te bestrijden. Daarom werd in het jaar 1923 bij de Directie der Spoorwegen aangeklopt om een hypotheek op onze bezittingen te willen verlenen. Hierop werd goedgunstig beschikt.

Ir. F.Q. den Hollander staat op het punt om de deur te openen (8 maart 1949)

Wij verkregen een hypotheek van f 77.000.-, onder beding, dat jaarlijks f 2.000.- zou worden afgelost en dat wij desgewenst veelvoud van f 1.000.- meer konden aflossen. Deze hypotheek is thans reeds geheel afgelost. Door de Directie van de H.I.J.S.M. werd aan onze Vereniging voor elk personeelslid, dat werd verpleegd een bedrag

van f 2.- per dag betaald, welke tegemoetkoming later, ter besparing van omslachtige berekeningen werd omgezet in een subsidie van f 2500.- per jaar. Gedrongen door de tijdsomstandigheden zijn op deze subsidie enige keren kortingen toegepast, waardoor deze teruggelopen is tot f 1750.-. Kort geleden is bepaald, deze subsidie afhankelijk te stellen van het aantal leden en het aantal verpleegdagen. Daarnaast verleent het Zieken- en Ondersteuningsfonds een subsidie, ter vergoeding van de kosten verbonden aan het gebruik van medicamenten door de patienten te Vorden, welke anders voor rekening van het Fonds zouden zijn gekomen. Deze subsidie houdt ook verband met het aantal leden. Voorts hebben wij een aantal donateurs onder grote vervoerders, leveranciers van de spoorwegen, dokters en apothekers, enz.; zeker een niet te versmaden bron van inkomsten, hoewel een uitbreiding hiervan zeer gewent zou zljn. De bestaansmogelijkheid van de Vereniging is van de aanvang af voor een groot deel verzekerd, doordat de Directie goedvond, dat de verschuldigde contributie op de bezoldigingsstaten werd ingehouden; met dankbaarheid maken wij hiervan melding. Ieder begrijpt welk een ontzettend werk het moet zijn om de contributies op andere wijze te innen en hoeveel geld er dan wellicht nooit betaald zou zijn.

Medeleven.

Dat onze vereniging zich ook niet onbetuigd liet, bij grote noden in het land, bewijst wel, dat bij de watersnood in de winter van 1925/1926 een twaalfstal slachtoffers in ons herstellingsoord werd opgenomen en aldaar vier à vijf weken werd verpleegd, tot zij naar hun woonplaats konden terugkeren. Aan offervaardigheid ontbreekt het de spoorman niet. Dat is wel gebleken, toen Dr. Lulofs eens in het Vliegend Blad, het orgaan van de Vereniging, de wenselijkheid besprak om een hoogtezon aan te schaffen.

Hoe ongelooflijk het ook schijnt, binnen vier dagen was het benodigde bedrag bijeen en een week later was de Decanye een hoogtezon rijk. Dit is dezer dagen weer ondubbelzinnig gebleken bij het werk van de landelijke Commissie, welke zich ten doel had gesteld om ons bij de herdenking van het 40-jarig bestaan en de heropening van de Decanye een aantal geschenken aan te bieden.

Een hele reeks van geschenken kon door de Voorzitter dier Commissie worden aangeboden, o.a. prachtige lampen voor de eetzaal, de dames-conversatiezaal, de heren-conversatiezaal, de dokterskamer, het kantoor van de Directrice, T.L.-verlichting in verschillende dier lokalen, voorts verschillende meubelen; als gemakkelijke stoelen, een bureau met stoel voor het kantoor van de Directrice, rieten meubelen voor de hall, enz. enz.

Toen en nu.

In het begin van het bestaan werd een geringe bijdrage in de verpleegkosten door de patienten betaald, doch met ingang van 1 Augustus 1926 is de verpleging van leden en hunne huisgenoten geheel vrij geworden. De contributie bedroeg aanvankelijk 10 cent per maand. Thans bedraagt zij 30 cent per maand voor hen, die minder dan f 1200.- per jaar verdienen, 40 cent per maand voor de overige ambtenaren en 25 cent per maand voor gepensionneerden. De minimum-donatie bedraagt f 2.50 per jaar. De Vereniging stelt zich op een volstrekt onpartijdig standpunt en is dus aan geen enkele vakvereniging verbonden. Lid kunnen zijn alle in dienst van de Spoorwegen,

Tramwegen, Vervoersondernemingen, Algemeene Transport-Onderneming Van Gend en Loos, Wagon-Lits of de Spoorweg-kruierij zijnde personen. Onder dit lidmaatschap vallen ook de echtgenoten en de inwonende kinderen beneden de 21 jaar en oudere ten laste van het lid zijnde huisgenoten. Voor zover er plaats is, bestaat er ook gelegenheid tot opname van particuliere patienten (niet-leden) tegen een vergoeding van f 5.- per dag (kinderen f 4.50 per dag). Opname heeft alleen plaats op doktersadvies, terwijl geen bedlegerige patienten, of lijders aan tuberculose worden opgenomen. De vereniging heeft geen bureau. Al het werk wordt door de daarvoor aangewezen bestuursleden in de vrije uren thuis verricht. Hierdoor is zeer veel geld bespaard, dat steeds aan de leden ten goede is gekomen.

Tenslotte volgen op de volgende pagina enige cijfers, waaruit de ontwikkeling der Vereniging moge blijken.

Jaartal	Aant. verpl. personen	Aant. verpleegdagen	Opmerkingen
1908	13	501	Geopend 28 Mei 1908
1918	185	9191	
1928	448	16820	
1938	360	14576	Ledental iets teruggelopen
1948	198	9460	Minder plaatsruimte

Het secretariaat is gevestigd ten huize van de le Secretaris J.W. van Setten, Bellamystraat 15bis te Utrecht. Het telefoonnummer is 16935. Het gironummer ten name van de penningmeester der H.O.V. 1835-1905 voor Spoorwegpersoneel te Utrecht is 68346.

SCHENKINGEN

Van mw. Yvonne Koerselman, weduwe van Gerrit Koerselman: een aantal boeken (via de heer Jaap van den Broek)

Van mw. Smeenk, nadat we eerder al een Veldnamengids van Vorden ontvangen hadden: een aantal boeken.

Van mw. Yvonne Koerselman, te Bergen op Zoom (via mw. B. Schurink):

Een kaart van het raadhuis met postkantoor.

Boek, Boerderij en veldnamen in Vorden

Boek, Nederlands Repertorium van Familienamen in Gelderland

Boek, Een eeuw Gereformeerde Kerk in Vorden

Boek, Gemeentewapens. Jaarboek Achterhoek en Liemers 1982

Van mw. Smeenk, De Steege 37, Vorden:

Boek, Geuzenliedboek, Tweede vervolg Lente 1944

Boek, De Achterhoek van Willy H. Heitling

Boek, Reise-Zak-Atlas, De VII Vereenigde Nederlandsche Provinciën

VOOR U GELEZEN

In deze rubriek moet ik een keuze maken uit een groot aanbod, aangezien er de afgelopen tijd erg veel nieuws op de markt gebracht is.

Alleen al over Zutphen is er het nodige gepubliceerd, maar ik beperk mij even tot de HISTORISCHE ATLAS VAN ZUTPHEN, een boek dat voor iedereen die deze mooie oude stad wel eens bezoekt – en welke inwoner van Vorden doet dat nu niet, zo nu en dan – eigenlijk een onmisbaar attribuut in de boekenkast is. Op een zeer duidelijke wijze wordt in dit prachtige boek stap voor stap uitgelegd en afgebeeld hoe Zutphen is ontstaan en hoe het zich heeft ontwikkeld tot wat het nu is. Van ringwalburg, strategisch gelegen op een zandrug in de samenvloeiing van IJssel en Berkel, via palts- en gravenstad, hanzestad, vestingstad, naar winkel-, maar vooral toeristenstad nu. De samenstellers van het boek zijn Willem Frijhoff, Christiaan te Straake en Michel Grootthedde. Deze laatste is natuurlijk geen onbekende voor de leden van onze vereniging; hij zal in het huidige winterseizoen nog een lezing voor ons komen verzorgen, dus zorgt u er maar voor dat u tegen die tijd dit prachtige boek gelezen hebt (ISBN: 97894 6004 07771). Het bevat 80 pagina's met afbeeldingen, kaarten en tekst en kost tot 1 januari € 24,95; daarna € 29,95. Het is bij de Zutphense boekhandels verkrijgbaar, maar u mag het tot 1 januari ook bij mij bestellen.

Het volgende boek dat ik onder uw aandacht wil brengen, is iets totaal anders. Het is getiteld HET ACHTERHOEK BOEK, een uitgave van W. Books uit Zwolle, i.s.m. Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, Regionaal Archief Zutphen en Waterschap Rijn en IJssel (ISBN: 97890 4007 8231). Tekst en samenstelling: historica Caroline Reilink, fotografie: Erwin Zijlstra en vormgeving: Richard Bos. Het bevat maar liefst 285 pagina's, met op elke pagina een afbeelding en bijbehorende tekst, onderverdeeld in 11 onderwerpen. Het begint met het prachtige gedicht

Onzen Achterhook, van B. Stegeman, schoolmeester in Winterswijk, dat is gepubliceerd in 1933, waarvan de eerste twee regels luiden:

't Gif maor éénen Achterhook,
Den Gelderschen, den echten,

Dit boek is zeker de moeite waard. Het is in de boekhandel te koop voor € 17,95.

(Wim Jansen)

VORDENSE KRONYCK

29e jaargang, no. 2, december 2011

<i>Inhoud</i>		<i>pag.</i>
Van onze veurzitter		2
De voorvaderen van de drie burgemeesters Gallée	<i>M. Teubner-Sauter</i>	3
Over drostendiensten en een verwoest grafmonument (2)	<i>Ben Wagenvoort</i>	8
Tekening roept herinneringen op	<i>Wim Jansen</i>	13
De Coöperatieve Dorsvereniging “Hackfort”	<i>J. Reerink en D. van Veldhuizen.</i>	16
Reacties van lezers		22
Nogmaals, Het Herstellingsoord De Decanije		23
Het herstellingsoord voor Spoorwegpersoneel te Vorden		23
Schenkingen		28
Voor u gelezen		29